

ZKOUŠKA STÁTNÍKOVA.

DRAMATICKÉ SPISY

EMANUELA BOZDĚCHA

V.

ZKOUŠKA STÁTNÍKOVA

TŘETÍ VYDÁNÍ

V PRAZE

NÁKLADEM KNIHKUPECTVÍ JAROSLAVA POSPÍŠILA

1904

N° 7048.

ZKOUŠKA STÁTNÍKOVA

VESELOHRA V JEDNOM JEDNÁNÍ

NAPSAL

EM. BOZDĚCH

V PRAZE

NÁKLADEM KNIHKUPECTVÍ JAROSLAVA POSPÍŠILA

1904

Právo provozovací i překladu vyhrazeno!

Ředitelům českých společností divadelních a spolkům ochotnickým jest obrátiti se v příčině práva provozovacího k této hře k panu JUDru. Alfrédu Hrdličkovi, advokátu v Praze II. Vodičkova ulice.

Tiskem České grafické společnosti „Unie“ v Praze.

O S O B Y:

Marie Terezie, císařovna německá, královna česká i uherská.

František Štěpán Lotrinský, císař německý, její manžel.

Václav hrabě Kounic, vyslanec rakouský ve Versaillesu.

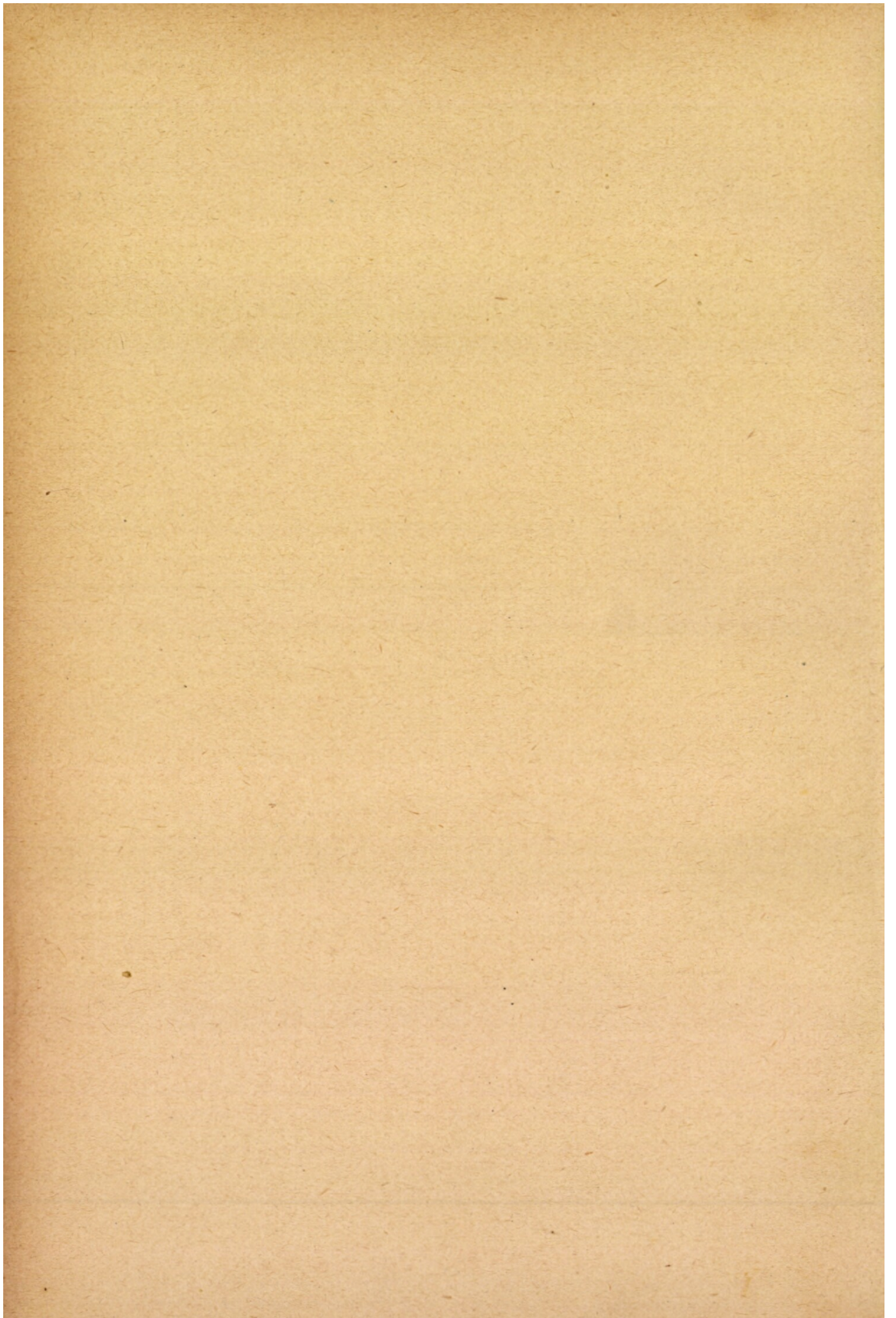
Markýz Hautefort, vyslanec francouzský ve Vídni.

Hrabě Podevils, vyslanec pruský ve Vídni.

Procházka z Trauenfelsů, policejní ředitel.

Komorník.

Děj se koná na hradě císařském ve Vídni.

(Nádherná síň. V levo stůl s psacím náčiním a se zvonkem. Dvě křesla. V zadu uprostřed vchod. V levo dvéře ke komnatám císařovniným; v pravo dvéře k obydlí císařovu.)

VÝSTUP 1.

Císař. Podevils.

(Podevils jest na jevišti, císař vchází z pravých dveří. Podevils hluboce se klaní.)

Císař. Dobré jitro, milý hrabě! Dal jste se u mne ohlásiti. Co si přejete?

Podevils. Byl jsem včera u hraběte Schoenmarka, svého tajemníka, bych se s ním rozloučil před jeho odjezdem do Berlína.

Císař. Hrabě tedy odjede?

Podevils. Již odjel — dnes ráno. Chce se u krále ucházeti o místo vyslance a stane se jím bezpochyby buď zde, buď v Petrohradě.

Císař (stranou). V Petrohradě? Hraběnka by tedy Vídeň opustila? Ne, to se nesmí státi. (Nahlas.) Jest to vše, co jste mně chtěl sdělit?

Podevils. To byla pouhá předmluva. Uslyševši, že dnes půjdu ke dvoru, krásná hraběnka mne žá-

dala, bych odevzdal Vaší Milosti císařské tento list k vlastním rukoum. (Podává císaři zapečetěný list.)

Císař (radostně překvapen). List od hraběnky ke mně? Sem s ním. (Sáhá po listu.)

Podevils. Nikoliv od hraběnky. Jest to, jak tato hraběti i mně vysvětlila, žádost jisté dámy, která má čest rozenou býti jako Vaše Milost a jako hraběnka v Lotrinkách. Jest prý velmi ostýchavá a obrací se k milosti Vašeho Veličenstva, pročez také jemnocitná hraběnka ani svému manželu jméno její nevyzradila.

Císař. Rozená Lotrinčanka? Od jakživa jsem měl za svou povinnost býti užitečným krajanům svým i na trůně císařském. (Otevirá list.) Rychle, rychle, co pak si přeje? (Hledí na podpis — k sobě.) Irena Schoenmarková! Tedy vskutku od ní! (Čte pro sebe.) »Vaše milosti císařská! Promiňte mé smělosti; nemohla jsem však nesdělití Vám, v jakém jsem pohnutí. Dnes tedy se rozhodne, budu-li Vám i budoucně na blízku. Neb uzavře-li se dnes spolek Rakouska s Pruskem a přijde-li následkem toho vyslanec náš hrabě Podevils do služby rakouské co kancléř, nastoupí manžel můj na jeho místo a já ve Vídni zůstanu. Jinak stal by se hrabě Schoenmark vyslancem v Petrohradě a já bych jej musila následovati. Utránila bych se tam. Vy víte, proč. A jak jest s mou věcí? Budu císařovně představena? Chtěl jste včera se mnou večeřeti. Nebylo to možné, dnes však přijďte a dejte mi příležitost, bych Vám mohla poděkovati za ochranu a za dobrou zprávu, že Rakousko a Prusko společně potrestají zpupnou Francii,

která vznešený dům Váš oloupila o naši společnou milou vlast — krásné Lotrinky. S toužebností Vás bude očekávati Vašemu Veličenstvu nejoddanější krajanka Irena Schoenmarková.« (Mluví stranou.) Roztomilá to ženuška! Budu s ní večereti a — pan manžel není doma. Doufám, že budeme při dobré chuti a vůli. (Nahlas.) Račte, prosím, hraběnce sděliti, že se všemožně vynasnažím, aby se věc naší krajanky k její úplné spokojenosti vyřídila.

Podévils. Bude Vaše Veličenstvo věnovati též věci státní, o nížto jsme již tak často mluvili, trochu vznešené své péče?

Císař (žertovně). Musím vás opět a opět upozorniti, milý Podévilse, že ve věcech zemí rakouských nerozhoduje moje vůle. Víte dobře, že jsem se na trůn český, uherský a ostatní Jeho Veličenstva královny Marie Terezie takřka jen přiženil. Nejsem zde hospodářem; hospodyně si mě sice vzala, hospodář však nejlépe sama a věřte mi — umí hospodařiti.

Podévils. Kdož by o tom pochyboval, jakož i o tom, že její milost ráda naslouchá moudré radě osvíceného manžela. Protož jsem jist, že věc, o které jsem se zmínil, jest na nejlepší cestě.

Císař. Zajisté, jakož i vaše věc osobní. Spolek S Pruskem bude jistě na prospěch domu rakouskému jako na záhubu těm nenáviděným Francouzům, kteří rodu mému odňali trůn lotrinský, a získá-li císařovna za kancléře tak výtečného státníka jako jste vy, může býti ze srdce ráda.

Poddevils (klaní se). O, Vaše milosti!

Císař. Mluvím pouhou pravdu. Hrabě Uhlefeldt, jemuž posud titulu kancléře a prvního ministra ponecháno, stárne a sám na kolenou prosí, by ho císařovna úřadu tak obtížného sprostila. Chudák! Ted' dokonce ohluchnul. Slepým již dávno byl, aspoň neviděl, co se kolem něho děje.

Poddevils. Nedá však Její Milost císařská domácímu přednost před cizím?

Císař. Komu pak? Nemáme, bohužel, domácí síly, které by se otěže vlády svěřiti mohly. Musím vás jen upozorniti, že císařovna poněkud se diví, proč chcete vystoupiti ze služby Jeho Milosti pruského krále Bedřicha.

Poddevils. Mám příliš málo na práci. Jsem jako tahoun zapřažený ke kolečku. Vyslancem nechci věčně zůstatí jsa ctižádostiv, ministrem však, jakým bych si přál, abych byl, ve své vlasti státi se nemohu. Jest pro mne příliš malá a vladaření v ní příliš snadné. V rozsáhlých však zemích domu rakouského, které jsou tak různého rázu a jichž poměry jsou tak spleteny, duchu mému širé pole se otevírá.

Císař. Nejsa však rodičem tuzemským, znáte-li pak ty poměry, jak jste dobře podotknul, spletené, tak dobře, abyste je mohl ovládnouti? Tak se táže totiž císařovna.

Poddevils (lehce). Umění státnické se neřídí dle podnebí, a zásady jeho i prostředky jsou ve všech státech tytéž. Věru, panování není tak obtížné, jak

se zdá, nebere-li to člověk příliš vážně a obratností mnoho se dá pořídit.

Císař. Máte pravdu, jen kdyby těch nepokojných hlav nebylo. Promluvím o všem s císařovnou ještě jednou a obrněn vašimi důvody myslím, že účinkem se neminu. Prozatím však s bohem; jest čas, abych si vyjel. (Stranou.) Hraběnka má vyhlídku zrovna na hradní bránu. Ukážu se jí na koni. (Ochází do pravých dveří.)

Podevils. Císařem byl bych jist a bohdá brzy budu řídit osudy Evropy ne-li sám, aspoň společně s — králem Bedřichem. (Prostředkem vchází markýz Hautefort.)

VÝSTUP 2.

Hautefort. Podevils.

Hautefort (stranou). Aha! Podevils zde již číhá. Zajisté, že si chce nadcházeti císaře. (Nahlas po vzájemných poklonách.) To jest boží pravda, hrabě, že jste nebezpečný soupeř. Člověk by si musil záhy přivstati, aby vás předešel. Jest to však holou nemožností, byl-li člověk den před tím tak dobře večeřel jako já včera.

Podevils. Kde pak jste večeřel?

Hautefort. U sebe, můj nejlaskavější, u sebe, a mohu vás ubezpečiti, že jest můj nový pařížský kuchař výtečný umělec. A jak vy jste večeřel?

Podevils. Mně se zdálo, že výborně; vy byste tomu asi řekl, že obstojně. Hraběnka Schoenmarková nemá špatnou kuchyni.

Hautefort. Nemá sice dobrou, ale přece lepší nežli Její Veličenstvo císařovna Marie Terezie. Můžeme sobě vzájemně blahopřáti, že s včerejší večere u císařovny sešlo. (Kounic prostředkem vchází.) Jest Její Milost posud churava?

VÝSTUP 3.

Podevils. Hautefort. Kounic.

Podevils. Jsem zde, bych na její zdraví se tázal.

Hautefort. Jako já.

Kounic (přistupuje). A jako já. *(namíká; slovo vlez, myšlenka)*

Hautefort (obrátil se). Můj bože! Kounici! Vy zde!

(Pozdravuje Kounice.)

Podevils (stranou). Jakže? Kounic z Versaillesu zde? Dnes zde?

Hautefort. Vítejte mně ve Vídni, ačkoli nechápu —

Kounic. Jak sem přicházím? Hned vám to vysvětlím. Včera odpůldne jsem přijel rovnou cestou z Versaillesu a prosil na večer za slyšení u Jejího Veličenstva, byl však pro její churavost odkázán na dnešek. Rád bych věděl, jak jest s jejím zdravím, neb musím s ní mluvit.

Hautefort. Máte tedy věci důležité?

Kounic. Velmi důležité, neb se týkají —

Hautefort (skočí mu do řeči). Zdá se, že pánové se posud neznají. (Představuje.) Pan hrabě Podevils, vyslanec pruský — pan hrabě Václav Kounic, vy-

slanec Jejího Veličenstva císařovny ve Versaillesu.

(*Podevils* a *Kounic* se klaní.)

Kounic (vesele). Děkuji vám, markýze, za laskavé upozornění. Přišlo právě vhod, jinak bych byl panu kolegovi vyradil, že budu zde všemožně pracovati o uzavření spolku s Francií proti Prusku. (K *Podevilsovi*.) Řekněte sám, nejsem-li protivník poctivý?

Podevils. A nebezpečný. (Zvoní.) Pánové dovolí, bych co první příchozí zakročil ve společné věci, která nás zde svedla. (Komorník vstupuje z prostředních dveří.) Pan vyslanec francouzský, pan hrabě *Kounic* a vyslanec pruský prosí paní nejvyšší hofmistryni za laskavé sdělení, jak jest se zdravím Jejího Veličenstva.

Kounic. A hrabě *Kounic* očekává rozkazy Její Milosti. (Komorník odchází do levých dveří.) Mohl jste ještě přidati, že bychom všichni tři, jak tu jsme, rádi věděli, bude-li se dnes o půl třetí, jak bylo ustanoveno, skutečně odbývati schůze státní rady.

Podevils. } Jakže, vy víte?
Hautefort. }

Kounic. Ještě trochu více. Vím též, o čem se bude jednati; myslím konečně, že bude Rakousko dnes večer buď spojencem Pruska buď Francie, ale doufám, že se spolčí s Francií. Proto nám všem na dnešní schůzi státní rady trochu záleží — není-li pravda, páni kolegové? (Komorník se vrací.)

VÝSTUP 4.

Podévils. Hautefort. Kounic. Komorník.

Komorník. Její Milost císařská v té míře se již zotavila, že se jak obyčejně do kaple na mši odebrala. (Ke Kounicovi.) Jakmile se vrátí, nejvyšší komoří pan hrabě Khevenhüller jí oznámí přítomnost pana hraběte.

Hautefort (pátravě). Co pak vlastně Jejímu Veličenstvu scházelo?

Komorník. Nepochybně, že jí jako častěji vstoupila krev do hlavy.

Hautefort. Hněvala se snad?

Kounic (pozoruje Hauteforta, Stranou). Rozumím. Chce věděti, zdali dostala jeho list.

Komorník. Nevěděl bych. Pracovala mnoho za vedra odpoledního a právě byla přečetla nějaký list, když jí přišlo nanic, tak že div neomdlela.

Hautefort (stranou). Můj list. (Nahlas.) A následkem toho večerní společnost byla odřeknuta?

Komorník. Tak jest.

Hautefort. Děkuji. (Komorník odchází prostředkem. Stranou radostně.) Trefil jsem do živého.

Kounic (stranou). Jen se raduj. (Nahlas.) Státní rada se tedy sejde a já budu míti potěšení potýkati se v ní s vašimi myšlénkami. Nebo já, pánové, já budu pozván sem, do síně k poradě, kdežto vy jste arci též pozváni, avšak tam ven do předsíně, abyste laskavě pojedli, co my zde upečeme.

Hautefort. Moje myšlenky že se budou s vámi potýkati?

Kounic. Nikoliv, myšlenky vaše mně nebudou na úkor, milý markýze! Naopak přispějí mně ku pomoci. Vždyť jste mým spojencem, ačkoli nepřitelem. Bývá to již tak mezi spojenci.

Hautefort. Já že nejsem vaším přítelem? Ubezpečuji vás —

Kounic. Chcete, abych vám to dokázal ihned? Jen kdybych se nebál diplomatické dovednosti našeho váženého odpůrce, jenž by mohl z našeho sporu těžiti. Musíte míti již strpení, až budeme mezi čtyřma očima.

Podevils (stranou), To je buď blázen, buď genie. (Nahlas.) Jsa jist zdravím Jeho Veličenstva klidně mohu odejítí. (K Hautefortovi) Bude mně dopřáno cti vaší společnosti?

Hautefort. Rád bych se vlastním pohledem potěšil z uzdravení Jeho Veličenstva.

Kounic (stranou). A z účinku svého listu.

Podevils (klaně se). Na shledanou tedy, pánové!

Hautefort. Na shledanou!

Kounic. Na bojišti. (*Podevils* odchází.)

Hautefort. Dovolte nyní, milý příteli, abych si postěžoval. Pochybovati o mém přátelství. To mne bolí.

Kounic (vážně). Pane markýze! Odhodlav se býti diplomatem, sám sobě jsem slíbil, že přes to zachovám přímou svou povahu. Řeknu vám tedy bez obalu, co mám proti vám. Bohužel, není toho po skrovnu a bude tedy nejlépe, když se posadíme.

(Oba se posadí.) Pamatujete se ještě na poslední ples paní de Pompadour, který jste poctil svou přítomností?

Hautefort. Jak by ne?! Byl jsem právě jmenován vyslancem ve Vídni a loučil jsem se tam s Versailleskou společností a (s povzdechem) s kuchyní paní markýzky. Jedly se v ten večer poprvé paštičky à la Pompadour, které vynalezl vévoda de Richelieu.

Kounic (ironicky). Ano, ano, zcela dobře. Bylo to v onen pamětihodný večer, kdy se jedly poprvé paštičky à la Pompadour, kdy paní de Mirepoix objevila se poprvé opět v široké krinolině à la Montespan z příčin velmi podstatných a kdy abbé Bernis udělal ten znamenitý vtip o polovičce.

Hautefort. Vtip? Na ten jsem již docela zapomněl. Prosím, připomeňte mi ho. Zde se dělá tak málo vtipů.

Kounic. Slečna Claironova, člen divadla francouzského, byla tenkrát zavedla mnoho příčin k lidským řečem poměrem svým s hrabětem de Valbelle. Stěžovala si proto abbéovi. »Považte jen, milý abbé — pravila — lidé dokonce tvrdí, že jsem měla dvojčata.« »Nic si z toho nedělejte, krásná Didono!« odvětil abbé. »Já aspoň věřím z toho, co lidé říkají, vždy jen polovičku.«

Hautefort (směje se). Výborně! To bude něco pro — (Zarazí se. Pro sebe.) Ne, raději se mu o Fiorille nezmíním. Mohl by mně ji odloudivi. Býval ve Versaillesu po ženských celý blázen a ženské na něj braly.

Kounic stranou). Chtěl zajisté říci: pro Fiorillu; chce mně jí však zamlčeti. Ubohý bloudek! (Nahlas.) Pro koho? Snad pro paní markýzku?

Hautefort. Ano, pro markýzku. Nudí se tady, ubohá, k zmoudření. Považte si jen, můj nejlaskavější, u zdejšího dvora není skoro žádného skandálu. Čím pak se člověk má bavit?

Kounic. A zapomínati na věci státní, osudy národů a podobné trety, jako my dva bychom byli málem zapomněli. Neb krom důležitých případů, které nám oběma tak živě utkvěly v paměti, událo se na onom plesu ještě ledacos. Zanícen pro velikou myšlenku rozvinul jsem tenkrát ve klidu zahradního salonu před vámi celý plán, jak by Francie dávši výhost odvěké zášti spolčiti se měla s domem rakouským, by společně přítrž učinili rostoucím choutkám nenasytného Pruska, které z území koruny české urvalo drahou část: krásné Slezsko. Ukázal jsem vám, že se tím soustem chtivost toho vlka mezi státy nenasytí, nýbrž že hltati bude dál a dále a že by mu Evropa nebyla příliš malou, aby ji neuschoval ve svůj věčně lačný žaludek. Uznával jste, že spolkem Francie s císařovnou Marií Terezií nastal by obrat v politice evropské dosahu nesmírného a slíbil, že budete společně se mnou o něm pracovati. Od té doby drahně měsíců uplynulo; nejdříve jste se vůbec o věc nestaral a za posledních dob sice staral, ale tak, jako by mne na světě nebylo. Nedal jste mně ani té nejmenší vědomosti a kdybych neměl jiných dobrých pramenů, nevěděl bych ani, (ironicky) jak vybraných pro-

středků užíváte, byste provedl myšlenku — moji (Hautefort chce mluvit) ano, moji, kterou jste arci laskavě přijal za svou.

Hautefort. Ale drahý hrabě! Čím mne to vinité? Kdyby vás slyšel člověk nediplomat, myslil by snad, že jsem vám myšlenku ukradl.

Kounic. Snad? *S. h.*

Hautefort. Nikoliv, můj nejlaskavější, to jsem nechtěl učiniti. Věřte mi, když jsem přijel do Vídně, nevěděl jsem z toho, co jsme ve Versaillesu byli spolu mluvili, ani slova více. Považte jen to neštěstí. V Kehlu, první německé stanici na mé cestě, roznemohl se mně kuchař tak, že jsem ho tam musil nechati a krmiti se po celou dobu cesty své tou mizernou německou stravou. Považte jen! Všude mně dávali knedlíky — knedlíky se zelím. Můj žaludek a knedlíky se zelím!

Kounic (ironicky). Ubohý žaludku!

Hautefort. Byl jsem na polo mrtev, když mne sem dopravili, a i zde dlouho jsem se nemohl zotavit. Kuchyně jest i zde bídná — o činnosti státnické nemohlo být ani řeči, poněvadž žaludek u mne účinkuje vždy na hlavu. Nebyl jsem s to myšlenku pojmuti. Konečně však jsem našel francouzského kuchaře, ze školy pařížské, pravého potomka nesmrtelného Vatela, a myšlenky vracely se houfem.

Kounic. Bez rozdílu původu; tedy se také vrátila myšlenka moje.

Hautefort. Nikoli, drahý příteli, nevrátila se co vaše, nýbrž znova se zrodila co moje.

Kounic. Tomu znovuzrození nerozumím. Nechtěl byste mluvit bez metafysiky?

Hautefort. Hned porozumíte. Byl u mne učenec Le Sage, jenž psátí chce dějiny naší dohy. I tázal se mne, na který ze svých činů státnických kladu největší váhu, aby jej potomstvu jak náleží vyložiti mohl. Nemohl jsem mu to říci; na žádný ze svých činů jsem si nemohl vzpomenouti.

Kounic (stranou). To věřím.

Hautefort. V noci na to nemohl jsem usnouti. Ty zatrolené lanýže jsou letos tak těžké; jindy jsem je trávil mnohem snadněji. Probíral jsem se tedy v zápiskách anglického ministra lorda Bolingbrokea a víte, co jsem v nich našel? Stálo tam: Považuji za svůj nejskvělejší čin státnický, že jsem Anglii smířil s Francií a politice evropské nový obrat dal. »Mám to!« zvolal jsem a rovnýma nohama z postele vyskočil. »Ať se svět jednou o mně dočte, že jsem smířil Francii s Rakouskem a politice evropské nový obrat dal.«

Kounic. Nechtěl byste tu maličkost ponechat mně?

Hautefort. Ale, přítelinku, u vás myšlenky rostou jako champignony v pařeništi. Tu jednu mně můžete přece přenechat.

Kounic. A jest-li ta jedna náhodou základní myšlenkou mého života, hvězdou mé snahy? Věřu, mým byla by majetkem, i kdyby se nebyla zrodila v mé hlavě; tak mně ji zaujala.

Hautefort. To jsem chtěl právě říci. Ani si pomysliti nemůžete, co jsem všechno navlékl, abych

naši myšlenku uskutečnil. Považte jen. Podevils zavolal si na pomoc z Berlína tajemníka hraběte Schoenmarka anebo vlastně (směje se) jeho —

Kounic — paní, hraběnkou Irenu Schoenmarkovou.

Hautefort (zaraziv se trochu) — dámu svůdné krásy a —

Kounic — značné obratnosti ve věcech politických.

Hautefort (zaraziv se) — kterou působí na —

Kounic. — Jeho Milost císaře Františka, jenž jest krajanem a takřka přítelem z mládí krásné hraběnky. Od té doby, co lotrinská Sirena — tak říkají v kruzích diplomatických hraběnce Ireně — ve Vídni mešká, vznešený její krajan, který si dříve skoro jen financí, vojska a honby všímal, nápadně si politiky hledí.

Hautefort (udiven). Co pak všechno víte?

Kounic. Ne právě všechno, ale všelicos.

Hautefort. Proč se však divím? Co jste mně právě pověděl, není tajno. To zde ve Vídni leckdos ví a mohl vás o tom zpraviti; ale (samolibě) jak já jsem s celou věcí zatočil, o tom zajisté nevíte.

Kounic (s pohrdáním). Myslíte? Chcete, abych vám to pověděl? Pane markýze! Byste v rozhodné chvíli vliv císařův zlomil, chopil jste se prostředku, jakého se mezi lidmi poctivými neužívá. List bez podpisu! Fi na to!

Hautefort. Jakže? To víte také? V tom je zrada! Kdo mne to zradil? (Stranou.) Kdo o tom věděl? Můj tajemník, jenž list císařovně psal, a

Fiorilla, které jsem jej před odesláním přečetl? Snad by Fiorilla? — Fi hanba! Dívka, která mne tak vroucně miluje! Jen pochybovat o ní bylo by hříchem. Není pochybnosti; tajemník mne prodal. (Nahlas.) Nač se ještě táží? Zním toho lotra, a buďte jist, že se jím o ničem více nedozvíte. Dnes ještě ho vyženu.

Kounic. Koho pak?

Hautefort. Nechcete mně rozuměti? Koho pak jiného než výlupek veškeré věrnosti, mého pana tajemníka. Vezmete ho do vlastní služby, když vám již v cizí byl tak výborně posloužil?

Kounic (vážně). Jsem mu tím povinen, poněvadž mu k vůli mně křivdu činíte. (Stranou.) Zaslepenosti vášně! Věří v neprodajnou mlčelivost vlašské zpěvačky!

Hautefort. Nač se však třeme o sebe? Cíl náš jest přece tentýž. Pracujme tedy k němu spojenými silami. (Podává Kounicovi ruku.)

Kounic (ruky nepřijímá). S dovolením, pane markýze. Cílem mým jest povznesení Rakouska a poněvadž spolek jeho s Francií mám za prospěšný, o něj se zasazují všemi prostředky dovolenými. Cílem vaším jest ukojení osobní ctižádosti, a prostředky vaše jsou takové, že mohou býti dobré věci jenom na škodu. Proto musíte již dovoliti, bych já napravoval, co vy kazíte. Krácejmež tedy každý svou cestou.

Hautefort (stranou). Co pak je tohle za puritana? (Nahlas.) Což by nemohla cesta vaše býti nám oběma společnou? Což i v politice nevidí čtyry oči více než dvě?

Kounic. Nejradyji spoléhám na vlastní.

Hautefort (popřchnut). Věru! Vaše sebevědomí vypadá skoro jako —

Kounic. — Jako hrdost? Možná. Vzal jsem si však jednou do hlavy, že věc provedu sám. Chci na ní zkoušeti svou sílu, chci se přesvědčiti, mám-li v sobě schopnost státi se státníkem.

Hautefort. Ale, můj nejlaskavější, čím pak jste byli posud?

Kounic. Diplomatem, pane kollego, a to mne trápilo. (Komorník vchází prostředkem.)

exposit #

VÝSTUP 5.

Hautefort. Kounic. Komorník.

Komorník (ke Kounicovi). Její Veličenstvo přijme pana hraběte Kounice o jedné hodině.

Kounic (bledě na hodinky). Tedy za hodinu.

Hautefort. A kdy bude její Milost císařská odbývati slyšení obyčejné?

Komorník. Nebude je dnes odbývati. Předpuštěn bude dnes mimo pana hraběte pouze policejní ředitel, který jest objednan na dvanáctou. (Procházka vchází s tobočkou pod páží.) Zde právě přichází. (K Procházkovi.) Ohlásím vás ihned, pane dvorní rado. (Odchází do levých dveří. Kounic a Procházka se pozdravují a spolu mluví.)

VÝSTUP 6.

Hautefort. Kounic. Procházka.*komorník*

Hautefort (stranou). Policejní ředitel? Což kdyby to souviselo s mým listem? Musím něco na něm vyzvědět. (Blíží se k Procházkovi, hledaje záminku k promluvení.) Hm – hezké to máme dnes počasí.

Procházka (velmi zdvořile). Velmi hezké.

Hautefort. Jen oby se neobrátilo.

Procházka. Nebylo by žádoucnó.

Hautefort. Musí to býti asi věc veledůležitá, pro kterou Její Milost vás objednala —

Kounic (ironicky). — za takového vedra.

Procházka. Jest veledůležitá.

Hautefort. A nad míru —

Kounic. Nad míru choulostiva, neb Její Milost chce o ní pojednati s ředitelem samým. Pročež si pospíším, abych zde nepřekážel. S bohem, pane dvorní rado. (Odchází prostředkem.)

Hautefort (chce ještě něco k Procházkovi promluvit. V tom vchází komorník s levé strany otevíraje dvéře; Hautefort se ohlédne, polkne, co chtěl říci a vyrazí ze sebe.) S bohem! (Kvapí za Kounicem.)

Procházka (hledě za ním směje se). Ten toho vyzkoumal.

VÝSTUP 7.

Procházka. Marie Terezie.

Marie Terezie (vchází z levých dveří a sedá si.) Pozdrav ho bůh, milý Procházko! Má zprávy, za které jsem ho ve včerejším listu žádala?

Procházka. Jsou Vašemu Veličenstvu k službám.

Marie Terezie. Dobrá. Co tedy ví o té osobě?

Procházka (čte). Irena, hraběnka Schoenmarková, jest dcerou barona de Riancourt, šlechtice někdy ve službě dvoru lotrinského. Dorůstající princ František Štěpán jevil náklonnost k rozkvétající baronesce (pohnutí císařovny) a ta ji tak chytrým způsobem podněcovala, že bylo nutno po dobru ji odstraniti. Provdali ji za hraběte Schoenmarka, člena tehdejší pruského vyslanectva při dvoře francouzském, a hraběnka vžila se tak v politické pletichy, že jí bylo pro její nevšední obratnost často svěřeno důležitých úkolů diplomatických, které vesměs velmi dovedně provedla. Zdá se, že i zde ve Vídni má na zřeteli účel politický.

Marie Terezie. Hle! Toť osoba vskutku nebezpečná. Nenávidím takové pletichářky. Ta by mně Vídeň mohla na ruby obrátiti.

Procházka. Aspoň mužskou její část.

Marie Terezie. Kdo k té osobě dochází?

Procházka. Nejčastěji pruský vyslanec, tanečník Peloton a — (váhá).

Marie Terezie. A — —? Proč váhá?

Procházka. — Jeho Milost císařská.

Marie Terezie (jeví pohnutí, jež násilně potlačuje). Pe-
strá to společnost! Ráda bych viděla císaře, když
se setkává s tanečníkem.

Procházka. Nesetkávají se nikdy. Pruský vy-
slanec přichází před polednem a mluví pouze
o politice; Jeho Milost císařská odpůdne a tanečník
na večer.

Marie Terezie. A nemluví pouze o politice?

Procházka. Nemluví. (Pohnutí císařovny.) Vaše Mi-
lost císařská račiž odpustiti.

Marie Terezie. Co mám odpustiti? Že ta-
nečník nemluví pouze o politice?

Procházka. Ano, tanečník; jak Vaše Veličen-
stvo poroučí.

Marie Terezie. A tak si krátí ta dobrodružka
každý den?

Procházka. Každý. Dnes však jest změna v po-
řadu. Tanečník jest objedнан na druhou s poledne
a Jeho Milost císařská — pozvána na večer.

Marie Terezie. Na večer? Jest tím jist?

Procházka. Mám to z pramene velmi spolehli-
vého, ačkoli poněkud drahého. Komorná hraběn-
čina podává od včerejška policii zprávy za dukát
denního platu.

Marie Terezie. Nevydělá si těch dukátů mnoho.
Hraběnka jest dle všeho osoba tak nebezpečná, že
by hříchem bylo vytrpěti ve Vídni takovou pleti-
chářku. (Trpce.) Mám to zase pěkný den. Hněvem se
celá chvěji.

Procházka. Prosím co nejponíženeji za odpuštění, pakli jsem zarmoutil nemilými zprávami srdce své nejmilostivější velitelky.

Marie Terezie. Moje srdce? Mýlí se. Celá věc jest politická, ryze politická a týká se říše, pouze říše. Té prospěl a poněvadž ode dávna si přeje hodnost tajného rady, dostane ji.

Procházka (stranou). Já excelenci! (Nahlas.) Vaše Veličenstvo! Tato milost.

Marie Terezie. Poděkuje mně činy. (Stranou.) Ten ošklivý list měl tedy pravdu. (Vytáhne list a hledí na něj. Trpce.) Kdo pak asi tak laskavě o mne pečuje?

Procházka (stranou). Co bych asi byl dostal za zprávu příjemnou. Žel bůh, že někdy přece musíme mluvit pravdu.

Marie Terezie (pojavši myšlenku). Procházkó! Přčetl si to psaní. (Podává mu list.)

Procházka (čte). »Vaše Milosti císařská! Srdce věrného poddaného krvácí, když vidí, jak vznešená a dobrotivá panovnice jeho jest podvedena. Věziž tedy Vaše Milost císařská, že se zde ve Vídni zdržuje jistá hraběnka Schoenmarková, dávná známost Jeho Veličenstva. Ochrany, kterou laskavý mocnár prokazuje přítelce z let dětských, vláda pruská nadužívá, by hraběnkou účinkovala na Jeho Milost císařskou ve prospěch spolku s Pruskem, z něhož by zemím rakouským velkých pohrom vzniknutí mohlo.« (Vrací list a krčí ramenoma.) Bez podpisu!

Marie Terezie. Ano, ale přece v nynější situaci politické tak závažný, že jsem nemohla nepovšimnouti si ho. Odkud myslí, že ten list pochází?

Procházka. Kdo bude mít z toho zisk, když se zmaří spolek s Pruskem?

Marie Terezie (chápatíc). Francouzský vyslanec. (Přestávka).

Procházka. Mohu Vaší Milosti císařské ještě něčím posloužiti?

Marie Terezie. Děkuji, milý Procházko, jsem s ním spokojena. (Procházka hluboce se ukloniv, odchází.) Ó, srdce mé! Pravdu jsi mělo šeptajíc mně, že lásky jeho ubývá. Ji miluje a mne podvádí! Muž, jehož ruka moje prvním mocnářem ve světě křesťanském učinila, mne podvádí, k vůli ničemné, dobrodružné pletichářce podvádí! Nevyhledává již bedlivě skrovné prázdné chvíle, které mne ponechávají starosti panovnické, by mne láskou potěšil. Po celé dny se po mně ani nepoptá. Ó, já bláhová, třikráte bláhová! Vojsko, finance vinila jsem, že zaujaly jeho hlavu — (trpce) o nikoliv! Tak malichernými věcmi se více nezabývá; obraznost jeho jinde dlívá, nestálá jako den v dubnu. (Zamyslí se.) Nestálá? Jest-li nestálá, nemohla by se ke mně vrátiti? Snad že sama též částku viny nesu; snad že jsem, zanešena starostmi o blaho říše, zanedbávala poněkud blaho domácí. Ach ano! Jest čas, bych k němu hleděla s veškerou péčí, aby mně neuniklo na věky. Vstříc mu kročím co žena milující s důvěrou a láskou. (Cisář vchází z pravých dveří.) Zde přichází. Dejž bože, bych našla u něho ohlasu!

VÝSTUP 8.

Marie Terezie. Císař.

Císař (pro sebe). Roztomile vypadala, když mne z okna pozdravila a byla tak svěží, jak ona růže právě rozvitá, kterou mně před lety v Nancy darovala. A jak se umí obléci! Nežila nadarmo v Paříži. Dvoru byla by pravou okrasou. Bylo by zde aspoň trochu veseleji, neb svěží rozmar hraběnčin brzy by zapudil sestárlou škrobenost dvorní etikety. Hle císařovna! Začnu ihned útok. (Nahlas.) Dobré jitro, drahá přítelkyně! Jak jste se vyspala? (Vede ji ku křeslu.)

Marie Terezie. Špatně, milý příteli! (Sedají si.)

Císař. Nepochybně že jste mnoho pracovala.

Marie Terezie. Nikoliv. Byla jsem churava.

Císař. Že churava? Nikdo mně ničeho neřekl.

Marie Terezie. Nebyl jste doma, když mně přišlo nanic. Byl jste po celé odpůldne zaměstnán.

Císař (stranou). Jest pravda. Byl jsem u hraběnky. (Nahlas.) Jest vám ale přece již lépe.

Marie Terezie. Poněkud.

Císař. Víte-li pak, že mně naháníte strach?

Marie Terezie. Skutečně. Děkuji vám. (Podává císaři ruku, kterou tento líbá.) Má mne snad přece trochu rád. Zkusím to. (Nahlas.) Nerada bych vám spánek pokazila a vynasnažím se tedy, bych se úplně pozdravila. Počasí jest překrásné, příroda v plném květu; myslím, že by mně zdravý vzduch značně

posloužil. Za takových dnů trávil jsme jindy večery v Laxenburku; což kdybychom si tam dnes vyjeli?

Císař (překvapen). A kdy bychom se vrátili?

Marie Terezie. Někdy o půlnoci.

Císař. Ale považte jen: jízda v nočním vzduchu a vy jste churava.

Marie Terezie (stranou). Opírá se? (Nahlas.) Máte pravdu a děkuji vám za vaši péči.

Císař (radostně). Nepojedeme tedy nikam?

Marie Terezie. Pojedeme, ale zůstaneme tam přes noc.

Císař (na rozpacích). Pokoje nebudou připraveny.

Marie Terezie. Jsou od jara v pořádku a hradnímu se oznámí rychlíkem náš příchod.

Císař. Nepůjde to přece.

Marie Terezie. A proč?

Císař. Slíbil jsem pruskému vyslanci, že ho dnes večer navštívím.

Marie Terezie (stranou). Nechce. (Nahlas.) Tak? Pojedete tedy k Podevilsovi. Bydlí posud v tom domku naproti hradu?

Císař. Posud.

Marie Terezie. Jeho družina nemá asi místa nazbyt.

Císař. Z jeho družiny tam bydlí pouze tajemník hrabě Schoenmark.

Marie Terezie (stranou). Pojede k ní. (Vstává a jde k oknu, které otevírá, by měla čerstvého vzduchu, Přestávka. Pak císař vstane, jde za ní a klade jí ruku na šíji.)

Císař. Snad se moje milá přítelkyně nehněvá, že jí nemohu doprovodit?

Marie Terezie (sejme mu ruku se štje). Hněvati? Já? Ani dost málo. Víím předobře, že záležitosti předcházejí vyražení. (Vracejí se do prostředka.) Již ani na to nemyslím. Mluvme o něčem jiném. O čem pak jen? (Jako by jí něco napadalo.) Jak že říkají vyslan-covu tajemníku?

Císař. Hrabě Sohoenmark.

Marie Terezie. Schoenmark? To jméno jest mi povědomo. Nemýlím-li se, mluvila včera nejvyšší hofmistryně hraběnka Fuchsová o nějaké hraběnce Schoenmarkové.

Císař. Jeho manželce. (Stranou.) Sama mně dává příležitost. Dobrá. (Nahlas.) Jest to roztomilá dáma.

Marie Terezie. Osmdesátiletá Fuchsová?

Císař. Žertujete. Hraběnka Schoenmarková.

Marie Terezie. Tak? Znáte ji?

Císař. Jak bych neznal? Jest mojí krajankou a byla takřka se mnou vychována. Co nejvřeleji vám ji doporučuji a prosil bych jejím jménem za dovolení, aby se vám směla představit. Jest to její nejvroucnější přání.

Marie Terezie (hledíc mu do očí). Víte, že při-pouštím ke dvoru jen dámy chování vzorného, po-věsti bezúhonné.

Císař. Víím a proto za hraběnku oroduji. Abych ji vychvaloval, bude asi zbytečné, neb mluvila-li Fuchsová o ní, zajisté že se zmínila o její ctnosti a počestnosti.

Marie Terezie. Ne — o věcech podobných nemluvila, nýbrž o politickém pletichářství.

Císař. Jakže? Hraběnka že by byla —

Marie Terezie. Pletichářka, politická agentka, nástroj pruské vlády.

Císař. Křivdíte jí.

Marie Terezie. Pak jí křivdí celý svět.

Císař. Můj bože! Svět jest zlý a pomluva se rychle ujímá. Hlavu bych na to vsadil, že —

Marie Terezie (klade mu ruku na rámě a hledí do očí). Nesázejte. Mohl byste prohráti. Buďte jist, že jsem úsudek o té dámě čerpala z pramenů hodnověrných. Pochopíte, že osobu podobnou nemohu dáti sobě představití.

Císař. Musím se vám vyznati, že toho nechápu. Neb dejme i tomu — co však rozhodně popírám — že by hraběnka politikou se zabývala, nemůže to býti v očích vašich závadou. Bez toho máte úmysl jíti ruku v ruce s pruskou vládou a na doklad toho učiniti jejího vyslance svým prvním rádcem a kancléřem.

Marie Terezie. Zvolna. Tak daleko ještě nejsme. Zprávy, kterých se mně o činnosti hraběnčině dostalo, ve mně budí oprávněnou nedůvěru v poctivost a upřímnost pruské politiky. Protož budu ještě bedlivě uvažovati, než se odhodlám ke krokům, které jste naznačil.

Císař. Pozoruji, že na vás bylo působeno mně na úkor a že si přejete, bych nikdy zcela nezapomněl na své zdejší postavení.

Marie Terezie. Jaké postavení?

Císař. Že zde nejsem panovníkem, nýbrž jen chotěm panovnice a na nejvýše vrchním finančním úředníkem. Pročež Vaše Veličenstvo dovoliž, abych dohlédl do kancelářů. (Ukloniv se prostředkem odchází.)

Marie Terezie (hledí za ním). Odchází ve hněvu! A přece — bůh jest mi svědkem — potlačila jsem každé slovo, které mně na jazyk kladla uražená hrdost ženská, majíc na zřeteli pouze blaho říše! Dosáhnu ho? Ó, můj bože: Co jest moudrost lidská? Včera ještě se mně zdálo, že vidím jasně před sebou kýžený cíl i cestu k němu přímou i jistou a dnes — v jakém se potácím bludišti! Bídnych několik slov skrytého zlomyslníka (mačká a odhodí list) a ty tam jsou klid, důmysl i rozvaha! — Nestanu se obětí prohnané zchytralosti politické, dadouc žárlivostí manželčinou zkaliti si jasný rozhled panovničin? Či by v skutku spolek s Pruskem nebyl tak prospěšný, jak včera ještě se mně zdál? Věru těžko věřiti v upřímnost vlády, která užívá takových prostředků. — Mám tedy nakloniti se k Francii? K té zpuchřelé, mravní nákazou rozežrané Francii, zneuctěné zpupností oné ženštiny, která utekla svému choti, by se stala milenkou královou a přikrývá hanbu svou titulem markýzky de Pompadour? Příklad její by asi ráda následovala ta čistá hraběnka. Ano! Tam v tom sídle veškeré neřesti, jemuž říkají Versailles, rodí a množí se ona zkaženost, která nyní ohrožuje i můj krb domácí. A s vládou tak ničemnou, s národem tak skleslým bych se měla spolčiti? — A přece musím se roz-

hodnouti, musím jednati. Kdo mi rady dá? Uhlefeldta poměry dávno přerostly, v manžela jsem ztratila důvěru, ostatními pouhé sobectví vládne a mnou — mnou si zahrává cizí ctižádost! Nemám nikoho, nikoho na světě, kdo by upřímným a moudrým slovem zahnal chmury kalící mně zrak. Genie mého rodu, jenž si sloučil tolikero slavných korun na mém nehodném čele, nedej, bych zaslepena náruživostí neb předsudkem s pravé zbloudila cesty a národy svěřené péči mé vedla k záhubě! Dejž mi znamení, po němž bych poznala vůli tvou! Sešli mně muže, jenž by mně ji tlumočil, neb oko mé zkaleno jest žalem, mysl má rozervána úzkostí. — (Bije hodina.) Marné volání! Nemáš přednosti, ubohá panovnice, před ženou sprostou. Nenabudeš ni rady ni útěchy, nenalezneš-li jich v prsou vlastních.

Komorník (ohlašuje). Hrabě Václav Kounic očekává rozkazy Vašeho Veličenstva.

Marie Terezie. Kounic? (Vzpomíná si.) Ach ano! Objednala jsem ho na Jednu s poledne. (Ku komorníkovi.) Ať vejde. (Komorník odchází prostředkem.) Víím napřed, proč asi vážil cestu z Paříže do Vídně. Bude naléhati ústně na spolek s Francií, jak to posud činil písemně. Stal se dokonalým Francouzem, prosáklým na skrz oním duchem bezbožným, jenž ze všeho jen posměch si tropí a i věci nejvážnější planým vtipem odbývá. Blýskavé průpovídky pařížských darmotlachů hlavu mu pomátly; já mu ji napravím. (Komorník otevírá dvěře. Kounic vchází prostředkem a hluboce se klaní.)

VÝSTUP 9.

Marie Terezie. Kounic.

Marie Terezie (chladně). Vítám ho z Paříže.

Kounic. Vaše Milost císařská mně račiž přede vším dovoliti, bych směl zavřítí okno. (Jde k oknu a zavírá je.)

Marie Terezie (s úžasem na něj hledí). Co že? (Vzpomíná si.) Ach ano! Již si vzpomínám. On jest podivín a nemůže snéstí čerstvého vzduchu. (*Kounic* se byl zatím vrátil do prostředka.) Co dobrého mně nese z Paříže?

Kounic. Přátelské pozdravení Jeho Milosti královské Ludvíka patnáctého a hlubokou úctu paní markýzky de Pompadour.

Marie Terezie. U Její Milosti královské Marie Leszcinské se neporoučel?

Kounic. Návštěvy vyslanců přijímá pouze paní markýzka.

Marie Terezie. Neblahá země, kde panovníkova milostnice více platí než korunovaná králová! (Chce se sbýbnouti pro zahozený list. *Kounic* ji předejde, zdvihne a podá jí psaní. Chladně.) Děkuji.

Kounic (stranou). Zmačkaný list — císařovna popuzena — toť psaní Hautefortovo.

Marie Terezie. Čisté to hospodářství! Kam jinam vésti může, než do propasti?

Kounic. Národ obdařený takovým nadbytkem ducha se neztratí. Klesne-li někdy, tím slavněji se opět povznese.

Marie Terezie. Duch? Vždy jen ten francouzský duch! Arci může-li pak mluvit jinak denní host v duchaplných společnostech nebožky paní de Tencin a nynějších hvězd pařížského světa paní Geoffrinové, du Deffant a de la Poplinière? Věru, nezdá se mi, že by se slušelo na rakouského vyslance a státníka, by se kořil — podobným ženštinám, které z pouhé ješitnosti obklopují se skvělými jmény slavných mužů. Neb co jiného u mužských je může zajímat?

Kounic. Za dob mladosti a krásy je zajímá mužské srdce, později mužský duch.

Marie Terezie. A jsou jim omluvou i příkryvkou nevázaných chtíčů. Vždyť známe mravnost těchto dam a dobře víme, že slavný nyní d'Alembert jest nemanželským dítětem pověstné paní de Tencin, jejížto dům někdy býval středem tak zvané dobré společnosti francouzské. Mravná to osoba.

Kounic. Velmi duchaplná to dáma. V pádu obdařila svět největším učencem.

Marie Terezie. A ta paní Geoffrinová, která nyní nastoupila na její místo! Řekněte mně jen, co k té vábí takové množství mužů věhlasných, státníků, umělců? Jest mladá?

Kounic. Jednou jí byla.

Marie Terezie. Aneb snad posud krásná?

Kounic. Nikdy jí nebyla.

Marie Terezie. Tedy učená?

Kounic. Ani nejúhlavnější nepřátelé ji tím ne-nařkli.

Marie Terezie. Čím tedy poutá?

Kounic. Tím, co dámu činí panovnicí: taktem, zkušeností ve mravech a zvycích dobré společnosti a znalostí srdce lidského. Mnohému jsem se u ní přiučil.

Marie Terezie (s úsměvem). Zkoumá tedy srdce lidské u dam?

Kounic. Nejraději.

Marie Terezie. Což mužští srdce nemají?

Kounic. Mají ho více nežli ženské, nedovedou je však tak dovedně skrývati.

Marie Terezie. Nechápu ho. Či by z toho, co se skrývá, člověk lépe se učil, než z toho, co rouškou pohrdá?

Kounic. Co se zahaluje, ke zkoumání vybízí.

Marie Terezie. Paní Geoffrinová asi nemnoho zahaluje.

Kounic. Přece. Na příklad svou nábožnost.

Marie Terezie. Pak velmi dovedně ji skrývá, neb svět o ní neví.

Kounic. Aspoň velmi pečlivě. Stydí se za ni, poněvadž modlitba teď není v modě. By se časem klidně mohla pomodliti, najala si v jistém klášteře pokojík tak potajmu, jako jiné dámy najímají byty pokoutní arci ne k tomu, by se tam modlily.

Marie Terezie (s nevolí). Hrabě! (Mírněji.) Vidí, Kounici. To právě se mně u Francouzů a u jich obratného učně (*Kounic* se klaní.) nelíbí, že pohlížejí lehkovážně na věci nejsvětější, na svazky rodinné, na věrnost manželskou. A jak by ne! Vždyť sobě

ti učení pánové v salonech těch duchaplných dam i ze samého boha úsměšky tropí!

Kounic (stranou). Žárlí a měla výstup s císařem. Tím lépe; smírím je. (Nahlas vážně). Mohu ujistiti Vaše Veličenstvo, že o bohu, ctnosti, o posvátných zákonech mravouky člověku vrozené nikdy nebylo pochybováno, aspoň ne u mé přítomnosti. Že jizbu rodinnou mám za svatyni, ku které blížiti se jen s uctivostí, od které zapuditi každého svatokrádce, ve které udržeti blahý mír, jest povinností každého řádného muže — o tom, doufám, Vaši Milost ještě přesvědčím.

Marie Terezie (s úžasem). A těm náhledům naučil se v Paříži?

Kounic. Od Francouze Rousseau-a, jenž mně po nějakou dobu prokazoval čest být mým tajemníkem.

Marie Terezie (s úsměvem). Věru, hrabě, skoro se bojím, že mne ještě přemluví, abych si vzala ten lehkomyšlný národ za spojence.

Kounic. Toho pevně se důvěřuji ne snad pro obratnost svého jazyka, nýbrž pro šlechetnou mysl své vznešené panovnice, která celým dosavadním životem dokázala, že jest největší rozkoší dobrého vladaře, aby podřídil osobní náklonnosti i odpory obecnému blahu.

Marie Terezie. Krásná to zásada! Přijímám ji za svou, — pakli mně ji totiž tvůrce přepustí.

Kounic (s úsměvem). Francouz Montesquieu?

Marie Terezie. Opět Francouz? — Uznávám, že krajané Racineovi znají velmi ušlechtilé my-

šlenky mluvou velmi uhlaženou pronášeti ano i psáti; ale skutek utekl. Činy daleko pokulhávají za zvučnými slovy.

Kounic. Snad je v tom Vaše Veličenstvo posuzuje trochu příkře.

Marie Terezie. Dobrá! Podám jemu příležitost, by mne o tom přesvědčil. Přečetl si tento list. (Podává mu list.)

Kounic (prohlížeje list s úsměvem pro sebe). To jsem si *m*yslil. (Vrací list.)

Marie Terezie. A nyní mně řekl zcela upřímně, komu jej přičítá.

Kounic. Vyslanci francouzskému.

Marie Terezie. A má to za mravné, slušné, dovolené užívatí podobných prostředků třeba i v politice?

Kounic. Mám to za nemravné, neslušné a nedovolené, třeba i v politice.

Marie Terezie. Nuže, vidí, hrabě. Dovídá se o činu nemravném původu neznámého a ani na okamžik neváhá přičítati jej zástupci francouzské vlády a politiky. Jest vláda, do které se nadíti lze podobného jednání, mravná a může spolek s vládou nemravnou říši mé býti ku spáse?

Kounic. Naše milost císařská vyvozuje logicky jako sám Francouz Descartes, škoda jen, že premisa jest nepravá. Za prvé vláda nezdá se mi býti zodpovědnou za prostředky vyslancovy a dejmež i tomu, že by je znala i schvalovala — národ francouzský jich zajisté nezná i neschvaluje. A konečně jsou prostředky vyslance pruského šlechetnější?

Marie Terezie (živě). Nejsou. To má pravdu. Jsou zrovna tak podlé, ba ještě podlejší.

Kounic. Za druhé neuhodnul, nýbrž věděl jsem.

Marie Terezie. Co že věděl?

Kounic. Že Hautefort pošle Vaší Milosti tento list.

Marie Terezie. Kounici! Snad by nebyl —? Avšak ne; neměla jsem o něm právě nejlepšího mínění, dnešní rozmluva však mne přesvědčuje, že má v sobě dobré zdravé jádro. Protož nemohu a nechci mysliti, že by účastníkem byl tak podlého jednání.

Kounic (vřele). Děkuji Vaší Milosti, děkuji z celého srdce a troufám si přidati, že Vaše Milost se ve mně nemýlila.

Marie Terezie. Jak se ale dověděl?

Kounic. Prostředkem v diplomacii za našich dnův zhůsta užívaným. Na agentku patří agent a toho si francouzský můj kollega zjednal v osobě svého krajana, švarného tanečníka Pelotona, jehož paní hraběnka svou náklonností poctívá. Co Podevils sdílí Schoenmarkové, hraběnka svěřuje tanečnickovi a tanečník prodává Hautefortovi. Sdílné srdce markýzovo však má též důvěrnice zapotřebí, která by se jeho chytrosti i tenkrát obdivovala, když svět o ní nesmí zvědět, a přilnulo ku vlašské zpěvačce Fiorille. Včera odpůldne markýz se svým psaním pochlubil se signorině a na večer spanilá Florentinka mne odměnila tou novinkou za návštěvu.

Marie Terezie (s lehkou nevolí). Zdá se, že jest v důvěrném poměru s — tou osobou.

Kounic. Dokud žila v Paříži, byl jsem jejím ctitelem a platil zlatem —

Marie Terezie. Hrabě!

Kounic — za stříbro jejího hlásku. Přesídlivši do Vídně sice k vyslanci se naklonila, mně však přátelství zachovala a pilně se mnou si dopisovala o všech věcech, které mne zajímaly.

Marie Terezie. Nepohrdá tedy on též podobnými prostředky?

Kounic. Mám snad komáry plašiti hrubou střelbou? U věcech vážných jednání přímé; na pleť tichy lest. (žertovně). Takový již bývá řetěz, na němž visívají osudy národů. Státník, zpěvačka, tanečník, vznešená dáma a — (zarazí se).

Marie Terezie. A —?

Kounic — opět státník. Článek za článkem různého pohlaví.

Marie Terezie. A hlavním článkem jest ta Schoenmarková. Hrabě! On jeví velikou znalost lidského srdce; co soudí o té osobě? Zná ji dobře?

Kounic. Jak bych neznal svého kollegu?

Marie Terezie. Kollegu?

Kounic. Ano. Jsou totiž diplomati dvojího druhu; ve spodkách a ve spodničkách. Ti ve spodničkách jsou nebezpečnější a hraběnka jest velmi nebezpečná.

Marie Terezie. Ten list má tedy pravdu?

Kounic. Úplnou pravdu.

Marie Terezie. Ta bídnice! Nebude zde však déle pikle strojiti. Ještě dnes musí Vídeň opustiti.

Kounic. Tak žádá bezpečnost státu a tohoto posvátného krovu.

Marie Terezie. Tohoto krovu?

Kounic. Poněvadž přítomnost té ženštiny ruší klid mé vznešené panovnice.

Marie Terezie. Však panovnice si jej zjedná. Dám ihned policejnímu řediteli rozkaz, aby tu pletichářku z Vídně a z mé říše vůbec vypověděl.

Kounic. Na kolenou prosím Vaši Milost, by toho nečinila.

Marie Terezie. Jakže? On za tu dobrodružku se přimlouvá?

Kounic. Nepřimlouvám se. Smetí musí arci z domu; domácí paní však si jím nešpiní krásnou ruku, nýbrž dává je vyhoditi sluhou. Račiž moje vznešená velitelka mně dovoliti, bych se osvědčil býti jejím nejponížnějším sluhou a vymetu smetí ještě dnes.

Marie Terezie. Děkuji mu, milý hrabě, nechápu však, proč bych neměla sama říši chrániti nebezpečí.

Kounic. Smím býti zcela upřímným?

Marie Terezie. Žádám ho za to.

Kounic. Jest známo, že Jeho Veličenstvo k hraběnce dochází. Lidé jsou zlí a pakli by Vaše Milost sama proti hraběnce vystoupila, mohla by dokonce vzniknouti pomluva, že nevyhání panovnice zlomyslnou pletichářku, nýbrž choť nebezpečnou sokyni (pohnutí Marie Terezie) — arci myšlenka to ve své pošetilsti až směšná, přece ale u lidí zlomyslných aspoň možná. Pro živý svět však bych nechtěl, aby

padl sebe slabší stín podobného osočení na velebnou postavu mé velitelky.

Marie Terezie. Má pravdu, Kounici. Lidé jsou zlí.

Kounic. Smím tedy býti metařem? Koště mám v ruce.

Marie Terezie (s úsměvem). Budiž. Podivno, že musí míti ve všem pravdu. Jest vůbec zvláštní brouk a čím déle se mu dívám v ty potutelné oči, tím více se mi zdá, že vidím hlavu mudrcovu s tváří — (hledá výraz).

Kounic. S tváří?

Marie Terezie — inu řekněme: světákovou.

Kounic. Která však též dovede býti vážnou, třeba na ní chvílkami se zakmital Demokritův lehký úsměv.

Marie Terezie (směje se). Věru, jazyk má jako meč a přece zase jako med. Bojím se skoro, aby mne k něčemn nepřemluvil.

Kounic. Nepřemlouvám, ale přesvědčuji. Abych to dokázati mohl, měl bych k Vašemu Veličenstvu snažnou prosbu.

Marie Terezie. A jakou?

Kounic. Abych se odvážiti směl několika otázek.

Marie Terezie. Umí tak dobře odpovídati, že mu musí býti též dovoleno, aby se tázal.

Kounic. Jeho Milost císařská jest pro spolek s Pruskem?

Marie Terezie. Před chvílí ještě na něj doléhal.

Kounic. Na něj, na přestoupení Podevilsovo do služby císařské a na přijetí hraběnky Schoenmarkové u dvora; ne-li pravda?

Marie Terezie. Jakže? On ví též o tom? (Vzpomíná si). Ach ano! Vždyť má dobré prameny: zpěvačku a tanečníka.

Kounic. A Vaše Milost Jeho Veličenstvu odešla?

Marie Terezie. Přijetí hraběnčino. K ostatnímu jsem aspoň nesvolila.

Kounic. Jeho Veličenstvo bylo velmi rozčílono, když kráčelo předsíní. Vida, že chce hrad opustiti, odvážil jsem se vkročiti mu v ústrety a jej upozorniti, že Vaše Milost císařská si bude nepochybně co nejdříve přátí jeho rady ve věci veledůležité. »Mé rady císařovna nedbá,« krátce odseknul. Přes to jsem ho konečně uprosil, aby své komnaty nepouštěl, poněvadž Vaše Milost ho dá nepochybně za chvíli prositi.

Marie Terezie (pro sebe). Jak jemně mne pokáral. (Nahlas.) Hledme, hledme. Ví-li pak, že něčemu podobnému říkají odvážlivost?

Kounic (s komickou vážností). Bojím se skoro, že drzost. Oslnila mne naděje, že Vaší Milosti nebude nevítanou příležitost, při které by svému choti dokázala, že dbá na jeho radu.

Marie Terezie. V té naději se neklamal.

Kounic. Naprosto mne však zaslepila ctižádost.

Marie Terezie. Té nerozumím.

Kounic. Pravil jsem sám k sobě: Máš sice v rukou prostředek, kterým by's ihned mohl zni-

čiti vliv pruské vlády a její nástrojů pohlaví mužského i ženského na Jeho Veličenstvo —

Marie Terezie (přeruší mu řeč). On že má takový prostředek?

Kounic. Mám jej. Prostředek ten však — pokračoval jsem ve svém rozjímání — nepatří k věci, kterou hájíš a proto ho užiješ teprv tenkrát, když jsi byl již zvítězil vnitřní pravdivostí svých důvodů. Jeho Veličenstvo tě poctilo odpůrstvím; před ním tedy bude tobě rozvinouti své náhledy, aby's mu dal příležitost vyvrátiti je. Nepodaří-li se to i Jeho Veličenstvu, pak se můžeš pochlubit, že máš pravdu.

Marie Terezie. Má ji, aspoň u mne. (Zvoní. Komorník vchází.) Že dávám prositi Jeho Veličenstvo. (Komorník odchází do pravých dveří). Nemohu jinak. On jest jako démon. Musím dělati, co on chce. A ten prostředek, o kterém se zmínil — jest spolehlivý?

Kounic. Jest neomylný!

Marie Terezie. Jsem žádostiva. (Císař vchází z pravých dveří.)

VÝSTUP 10.

Marie Terezie. Kounic. Císař.

Marie Terezie (spěchá císaři vstříc). Děkuji Vám, milý choti, že přicházíte.

Císař. Čím mohu Vašemu Veličenstvu posloužiti?

Marie Terezie. Radou. Bůh ví, že jsem od první chvíle svého panování vždy jen o blaho ná-

rodů pečovala, v jichžto čelo Jeho milost mne postavila, a říkají, že nikoliv bez úspěchu, jakého si aspoň moje dobrá vůle zasloužila. Jsem však přece jenom žena, slabá žena, a právě dnes to cítím bolestněji než kdy jindy. Mám zapotřebí rádce, o němžto jsem přesvědčena, že myslí dobře se mnou, s mou rodinou i říší. Ke komu se mám obrátiti, ne-li k vám, milý choti? (Podává mu ruku, kterou císař líbá. Kounic jeví radostné účastenství.)

Císař (stranou). Jak jest laskava! Lituje, že byla tak příkrá. (Nahlas.) Víte, že jsem se vždy považoval za vašeho prvního poddaného. (Vede ji ku křeslu.)

Marie Terezie (žertovně). Beru vás za slovo. První povinností poddaného jest poslušnost. Protož sedněte si sem vedle mne a vyslechněte se mnou hraběte. (Sedá si.)

Císař (žertovně). Poslouchám, Vaše Veličenstvo. (Sedá si.)

Marie Terezie. Druhou povinností jest upřímnost. Hrabě přimlouvaje se za spolek s Francií své důvody nám vyloží; vy zase jsa přítelem Pruska odpovíte svými. Oba jste věc zajisté zevrubně uvážili a mohu býti tedy jista, že náhled, jenž v tomto zápasu dvou osvícených a zkušených mužů zvítězí, jest náhledem pravým — Těším se na jeho řeč, milý hrabě. (Kounic jde do prostředka.) Zajisté že mu již po celou cestu z Paříže do Vídně ležela v hlavě.

Kounic. Ne tak v hlavě jako na srdci.

Marie Terezie. Bude mně tím milejší, pochází-li z obou. Může začíti.

Kounic (ukloniv se). Dvě velkých říší vidím ucházeti se o přízeň slavného domu rakouského: Francii a Prusko. Obě mu nabízejí ratolest míru a zlaté ovoce svornosti; z jedné však jenom ruky může jich přijmouti vznešená panovnice má a stisknuvši ruku jednu zamítnouti musí druhou. Příliš veliká jest revnivost mezi Paříží a Berlínem, příliš hluboká propast dělicí tyto dva mocné státy, než aby ticho, které se od poslední války rozprostřelo nad Evropou, něčím jiným bylo než mrtvem před bouřkou. Co nevidět strhne se lítá vichřice, západ začne zápasiti s východem a hlavě rodu habsburského nutnost nastane rozhodnouti se, které z obou vážek by přitížila svým mečem. Kéž by to byla vážka Francie! Neb ratolest, kterou Istivé Prusko co klamným odznakem míru krýti chce nedostavěnou dosud pevnost, není z bohulibé olivy, nýbrž z proklaté jivy, na které Jidáš se oběsil, a lesknoucí se ovoce, kterým nás vnadí, není zlaté jablko Hesperidek, jehož požívání dodává mladosti a síly, nýbrž záhubný plod se stromu upasového, jenž v sobě chová smrt. Požehnání aspoň nespočívá na ruce loupežné, která trhala diademy s velebného čela osiřelé dcery šestého Karla a nemohouc provésti zločin celý aspoň z posvátné koruny české vyloupla drahokam slezský!

Marie Terezie (vstavši v pohnutí). To boží pravda! Ó, mé krásné Slezsko! Srdce mně puká, tebe-li vzpomínám.

Císař (byl též vstal a jde na pravo). Co se stalo, jest oželeno, nestane se však více. Nač vzpomínati smutné minulosti!

Kounic. Minulost nám věští budoucnost a věru těžko věřiti, že by mladý tigr ochutnav jednou krev ku mléku se vrátil, a opeřený nyní sup urvav klobouk knížecí klidně z hnízda na lesknoucí se koruny hleděl.

Císař. Jedna koruna vskutku byla by ohrožena, ale spolkem s Francií: koruna Karla Velikého, koruna německá.

Kounic. Pouhé pozlátko na ryzích korunách království českého a uherského.

Císař. Pro českou, zdá se, že chováte zvláštní úctu.

Kounic. Ctím ji, neb v její záštitě vyrostla na silný kmen rodu mého letorost. Krev česká proudí v žilách mých a v jedenáctém století již měli Kounicové čest patřiti ku šlechtě českomoravské, což by mně arci málo prospělo, kdybych nebyl měl ten dobrý nápad něčemu se naučiti.

Císař (s úsměvem poněkud ironickým). Chápu arci, že hrabě Václav Kounic blouzní o koruně svatováclavské a k vůli ní také o koruně svatoštěpánské; zdá se mi však přece, že ty starobylé šperky trochu přeceňuje.

Kounic. Že je přeceňuji? Koruny, které se vznášejí nad nepřehlednými bohatými nivami, nad rozsáhlými stověžími městy, nad miliony statných občanů? Při sám bůh! Těch nelze přeceniti ani oceniti, dlužno však je ctíti, střežiti a hájiti spíše aspoň, než onen dle starého ztraceného klenotu padělaný kruh, jenž obkličuje prázdný vzduch.

Císař. Pane hrabě! Nezapomínejte, že před vámi stojí zvolený císař německý.

Kounic. Vaše Veličenstvo račiž odpustiti, avšak Její Milost zvolená královna česká i uherská a dědička zemí rakouských mně přikázala, abych byl upřímným.

Marie Terezie. A děkuje mu. Jedna starost však mne tíží. Miluji národy, které bůh sloučil pod žezlem mým, a ráda bych krev svou pro ně vycedila. Nebudou však němečtí poddaní moji reptati a to právem reptati, nakloním-li se k odvěkému nepříteli říše německé?

Císař. Ano, hrabě, to dlužno míti na zřeteli. Rody naše jak císařovnin tak můj jsou původu německého, a velká část obyvatelů v těchto územích mluví jazykem německým.

Kounic. A mnohem větší jazyky jinými. Či by neměl Čech, Maďar, Horvat, Srb zrovna tolik práva, by se ohled bral na jeho přání, tužby, stesky jako Němec? Spolkem s Francií nikomu z nich se neublíží, všem prospěje. Sblížením se k národu, jenž — toho upříti nelze — v čele kráčí vzdělanosti, vyvine se ono ušlechtilé světoobčanství, na jehož rovnoprávné půdě setkati se mohou veškerí národové této staroslavné říše bez ujmy své národnosti. Buď si rodem i jazykem Němec nebo Čech, Maďar neb Horvat, vzděláním můžeš býti Francouzem, to jest celého světa občanem, nezpronevěřiv se proto svému původu. Půdy podobné však, na které by se různí kmenové těchto území setkali, sblížili a seznali, jest zapotřebí, aby v celé

své kráse se rozvinouti mohla idea, která utvořila i udržuje tu jednotu různých obcí, idea to snášeli-
vosti a lásky, která pilného rolníka krajů polab-
ských tak dobře víže k společné vlasti, jako pa-
stýře na výšinách alpských, jako čikoše na pustách
podunajských, idea nerozlučného spolku království
českého, uherského a zemí dědičných domu habs-
burského, idea to velikého, svorného a mocného
Rakouska. Jí zasvětil jsem život a bude-li mně do-
přáno, bych spatřil, jak spojuje co démantový kruh
veškeré ty staroslavné koruny, pak ať mně oči za-
padnou, neb divadla krasšího více neshlédnou, a
ústa má ať zašeptají: Vítej mi, smrti! Nežil jsem
nadarmo!

Marie Terezie (která byla s ustrnutím poslouchala). Můj
bože! Jest to skutečně »veselý Kounic«, jak mu
u dvora Versailleského říkali, soudruh nejbujnějších
rozkošníků celé Francie, mladšího Crebillona, Ber-
narda a Colléa, s nimiž za hlučných radovánek
u generálního nájemníka Pelletiera páchal zlomyslné
vtipy a lehkovážné žerty?

Císař. Ba právě; kdo vás ve Versaillesu viděli,
tvrdili, že u vás lze spatřiti jenom úsměv, slyšeti
jenom vtipný klep a pikantní pomluvu.

Kounic. A pozorovati pouze jedinou snahu,
jak bych se co nejpříjemněji bavil – není-li pravda?

Marie Terezie. Ba že řekli, a sice vaši nej-
lepší přátelé.

Kounic. Nemohu to těm milým přátelům ani
míti za zlé. Neviděli kmit lampy, jenž se odrážel
v zaroseném oku, kdykoliv jsem bádal ve slavných

dějínách veliké krásné vlasti; neslyšeli ohlas kroků, kterými na tisíckráte změřil jsem délku ložnice, ponořen v myšlenky, jak bych upevnil a povznesl moc a slávu domu habsburského.

Marie Terezie. Výborně, hrabě, výborně. (K císaři.) Rychle, milý choti, rychle vaše námitky; sice se přiznám, že Kounic mne očaroval.

Císař (stranou). Mne také. Co by tomu však řekla hraběnka? (Nahlas.) Těžko věru odolati kouzlu vaší výmluvnosti, hrabě, přes ně však nemohu věřiti, že by prospěšno bylo spolčiti se s říší, ve které vládne vyžilá neschopnost.

Kounic. A co vládne v Berlíně? Loupeživá ctižádost.

Císař (stranou). To má vlastně pravdu. Ten zpropadený hrabě! Nesmím však povoliti. (Nahlas.) Možná, že jest politika pruská politikou výbojnosti, přes to však přece není tak opovržliva jako mrzká nemravnost, která se za příkladu králova zahnízdila u dvora, u šlechty, ano též u státníků francouzských (bijou tři čtvrti), nebo diplomacie francouzská jest skrz naskrz nemravná.

Kounic (stranou). Tři čtvrti na druhou. Jest čas. (Nahlas.) Nemohu odporovati.

Marie Terezie. Jakže? Snad by se nepodal?

Kounic (s lehkou ironií). Musím. Mravnosti ustupuji, čím arci nepřiznávám, že by ctnost, na kterou Jeho Milost císařská klade tak těžkou váhu, zdobila diplomacii pruskou. Přes to však uznávám, že jsem

podlehl. Dovolují si pouze ještě (k císaři) Vaše Veličenstvo prositi, aby ráčilo přijmouti tento list. (Podává císaři list.)

Císař (překvapen.) List? Od vás?

Kounic. Nikoliv ode mne. Slíbil jsem však rukoudáním, že jej odevzdám Vašemu Veličenstvu do vlastních rukou, a sice před druhou, neboť se mně řeklo, že má důležitost a naspěch.

Císař (otevíraje list, k Marii Terezii). S vaším dovolením, (Čte. Kounic zatím se blíží k Marii Terezii.) »Následující psaní tanečník Peloton obdržel dnes od hraběnky Schoenmarkové.« (K sobě.) Jakže? Irena že si dopisuje s tanečníkem. (Hledí do listu.) Její písmo jest to. (Čte.)

Marie Terezie (s pohledem na Kounice). Nechápu ho, že dal vítězství z rukou.

Kounic (polohlasem k Marii Terezii). Nedal. Půjčil pouze na oplátku.

Císař (přečetl list, stranou). Je-li možná? Hraběnka by mne takto klamala? (Nahlas.) Kdo posílá tento list?

Kounic. Vaše Milost císařská račiž prominouti mé rozpaky, avšak (významně) dáma (pohnutí Marie Terezie), která mně to psaní k odevzdání a jen k odevzdání svěřila, mně přikázala, bych Vašemu Veličenstvu jméno její zamlčel.

Marie Terezie (stranou). Dáma?

Císař (stranou). Dáma? Byla by to žárlivost? (Nahlas.) Tedy jste list nečetl?

Kounic. Byl nadepsán na Vaši Milost.

Císař (stranou). Žárlivost mívá bystrý zrak. Musím se přesvědčiti. (Nahlas.) Račtež odpustiti, drahá choť, avšak věc velmi důležitá káže, bych vás na nějakou chvíli opustil. Na shledanou, hrabě. (Kvapně odchází prostředkem.)

Marie Terezie (hledí s podivením za ním). Tak náhle odchází? Co pak má? A ten list? Co asi obsahuje? (Hledí na Kounice.) Což by to hrabě v skutku nevěděl? (Nahlas.) Kounici! Ví-li pak, co si o něm myslím?

Kounic. Skoro.

Marie Terezie. Nuže co pak?

Kounic. Že nemluvívám všechno, co si myslívám.

Marie Terezie. Uhodnul, jen že jsem v myslí k tomu přidala: Ačkoliv nikdy nelže.

Kounic. Vaše Milost se nemýlila.

Marie Terezie. Upřímně tedy: On zná obsah toho listu.

Kounic. Domýšlím se ho.

Marie Terezie. Může mně jej sdělit?

Kounic. Svou důmněnku? Zajisté. Dnes ráno na cestě do hradu zastavil jsem u zpěvačky Fiorilly a našel ji v prašpatném rozmaru. Ubohá! Byla na dnešek se svým milencem tanečníkem Pelotonem umluvila výlet do Badenu, ale zpěvačka míní a hraběnka mění. Tato byla si tanečníka, který jindy ji navštěvuje na večer, pozvala vlastnoručním listem na odpůdne. Fiorilla tomu nechtěla věřiti, konečně však musila, když Peloton jí co důkaz poslal psaní hraběnčino. Bylo velmi zajímavé.

Marie Terezie. On je četl?

Kounic. Fiorilla mně je četla s poznámkami velmi pikantními.

Marie Terezie. Ty si ta osobička mohla rechaty pro sebe; ale list — jak zněl ten list?

Kounic. Asi takto: Milý Pelotonku! Přijď dnes odpůldne, možno-li již o druhé. Bohužel nemohu dnes s tebou večereti, neb věnovala jsem dnešní večer politice. Polituj mne. Budu musit po celý večer baviti jistého velmi vznešeného pána, kterého dobře znáš.

Marie Terezie (stranou). Nejmenuje císaře. Má mnoho taktu.

Kounic. A proč se musím s ním nuditi? K vůli svému politickému poslání. Vzpomínám-li na to, zívám a bojím se, že do zítřka se uzívám. Přijď tedy najisto, abys pobavil svou ubohou Irenu.

Marie Terezie. A co učinila zpěvačka?

Kounic. Zuřila a jako pravá Vlaška spílala hraběnce jakož i družině císařově, v nížto prý nikoho není; kdo by císaři otevřel oči. (Spěšně.) Vaše Milost zajisté se diví, proč Fiorilla do toho vpletla Jeho Veličenstvo. I já jsem se divil, zuřivý slavík mne však mezi žalostným klokotem poučil, že by na čase bylo, aby Jeho Milost konečně nahlédla, že v krajance chrání prohnanou pletichářku. Vysvětlil jsem bláhové, že se na poddaného nesluší, aby mocnáři otevíral oči, a že by Jeho Veličenstvo i bez toho hraběnce ihned z ochrany pustilo, jakmile by nezvratným důkazem na příklad vlastním vyznáním aneb vlastnoručním listem hraběnciným přesvědčení

nabylo, že tato kuje politické pletichy. Fiorilla chvíli se zamyslela, vzala pak nějaký list se stolu, napsala naň několik slov a žádala mne, bych jej císaři odevzdal do vlastních rukou a nejdéle do druhé hodiny. Proto jsem jednal, jak Vaše Veličenstvo vidělo.

Marie Terezie (s úsměvem). Rozumím. To jest tedy jeho prostředek?

Kounic (klaně se). To jest můj prostředek.

Marie Terezie. A myslí, že císař nalezne tanečníka u hraběnky?

Kounic. Nepochybuji o tom. Peloton paní hraběnce bývá velmi ochotně k službám.

Marie Terezie (vřele). Děkuji, děkuji mu, milý Kounici.

Kounic (jakoby nerozuměl). Zač pak?

Marie Terezie (vzpamatovavši se). Že prokázal císaři i státu důležitou službu, pomáhaje císaři, by strhnul škrabošku s tváře osoby nehodné ochrany jeho a nebezpečné státu a že ji prokázal způsobem tak jemným. Kdo ho tomu naučil?

Kounic. Francouzky.

Marie Terezie. Mají takovou znalost mužského srdce?

Kounic. Znamenitou. Dovedou jím vládnouti nejen co milovnice, nýbrž i co manželky.

Marie Terezie. I co manželky? To bývá velmi obtížné. Jak pak to činí?

Kounic. Mají zvláštní způsob. Pokud obloha domácího života jest jasná, arci k tomu zapotřebí není zvláštního umění; stačí upřímná láska. Jakmile však mráček vystupuje, pravá Francouzka netušené

schopnosti diplomatické rozvinuje. Hrozí-li neshoda náhledů svornosti manželské, tu manželé v prvním výbuchu nevole neodpírá, i když tento křídou páše aneb na ní něco žádá, co s jejím přesvědčením se nesrovnává, nýbrž vyčkává příhodnou chvíli (významně) kdy i mužové nejzaslepenější bývají při rozumu a sama z lásky obětující aspoň na oko přesvědčení, se nabízí k tomu, co manžel byl žádal. Oběti podobné pravý muž nikdy nepřijímá a konečně jedná, jak si toho moudrá panička přeje.

Marie Terezie (k sobě). Měl by pravdu? Ba má pravdu. Srdce mně to praví. (Nahlas.) Vskutku, hrabě, začínám nahlížeti, že v knihách není obsažena moudrost veškerá.

Kounic. Jen špatnější její část. Lepší v srdcích se skrývá; neb co kdo nejlepšího ví, toho světu nepoví. (Císař vchází prostředkem.)

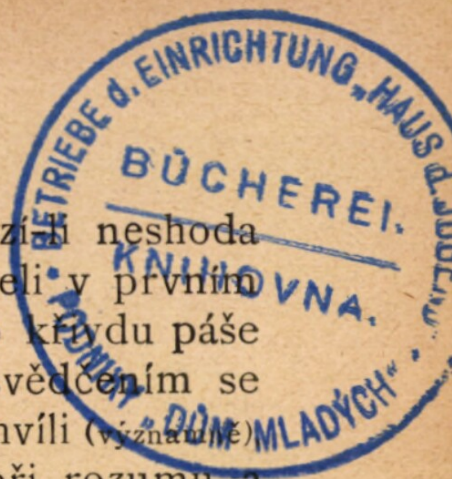
Císař (rozzloben pro sebe). Ta nevěrná! Zradit mne k vůli — oh! (Dupne nohou, vzpamatuje a ohlédne se. Pak si sedá do křesla v pravo.)

Kounic (stranou). Aha! Tanečník tam byl.

Císař (k sobě). A ten Podevils! Náklonnosti z dětských let, citu něžného, upomínky posvátné nadužití tak podlým způsobem! (Vstane a přechází sem a tam.)

Marie Terezie (stranou). Hněvá se na tu osobu. To by byla příhodná chvíle, o které se hrabě zmínil. (Císař zůstal opět v pravo státi. Marie Terezie k němu přikročí a praví s výrazem něžnosti:;) Milý choti, snad se na mne nehněváte?

Císař. Na vás? Já? Já se vůbec nehněvám. Jsem zcela klidný.

Pozn

Marie Terezie. Zdálo se mně, že jste poněkud rozčilený. Nebylo by vskutku ani divu. Byla jsem vám ve všem na odpor, ačkoliv jste měl ve všem pravdu. Nahlížím to nyní a spěchám, bych napravila chybu svou. Důvod, kterým jste porazil hraběte, má takovou váhu, že ještě dnes uzavru spolek s Pruskem.

Císař. Jakže? S Pruskem? S tím nenasytným Pruskem? Nikdy, nikdy. Spolek uzavřte, ale pro všechno na světě ne s Pruskem!

Marie Terezie. S kým tedy? Snad ne s Francií?

Císař. Ano, s Francií.

Marie Terezie. Vždyť ale jest francouzská politika tak nemravná.

Císař. Pruská jest ještě nemravnější.

Marie Terezie. Myslíte? (Stranou radostně.) Kounic měl pravdu jako ve všem. Lepšího rádce jakživa nenaleznu. Ale císař? Co by tomu řekl císař? (Nahlas.) Mileráda vašemu náhledu se podrobují a litují pouze, že pak nebudu moci vyhověti druhé vaší žádosti a učiniti Podevilsa kancléřem.

Císař. Podevilsa kancléřem? To by ještě scházelo.

Marie Terezie. Kde ale vzíti schopného člověka? Domácích sil není.

Císař. Že není domácích sil? (S pohledem na Kounice.) K'co hledá, nalezne. (Běže Marii Terezii stranou.) A takového něco můžete říci po rozmluvě s Kounicem? Což jste nepozorovala, že jest to největší talent státnický, jenž se kdy v Rakousku vyskytnul?

Marie Terezie (radostně). Vskutku? Nuže přiznávám se, že — (vzpamatuje se),

Císař (s lehkým úžasem). Že?

Marie Terezie. — že hrabě přes veškerou duchaplnost se mně zdá poněkud lehkovážným. Budši však, jen když se vám zavděčím.

Císař. Má dobrá ženuško! (Béře Marii Terezii za hlavu a líbá ji.)

Marie Terezie (zdráhá se). Ale považte přece! Hrabě — (ohlíží se na Kounice).

Císař. I co pak! Hrabě to neviděl.

Kounic. Neviděl pro slzy radosti.

Marie Terezie. Děkuji mu, milý hrabě, za ty slzy. Musí je však prozatím ještě utřítí, aby sobě zachoval jasný pro naši službu zrak. V mé pracovně leží na psacím stole návrh smlouvy s Francií napsaný markýzem Hautefortem. Uvážil jej dobře a přinese-li jej do schůze státní rady, podepíše ho.

Kounic. Ten asi sotva přinesu.

Marie Terezie. Že sotva? A proč?

Kounic. Protože mám již jinou smlouvu v kapse, mnou samým ve Versaillesu zhotovenou a podpisem krále francouzského Ludvíka patnáctého opatřenou. Trvám, že bude pro Rakousko prospěšnější.

Marie Terezie. Výborně, hrabě, výborně. Umí sahati hned do živého.

Kounic. Přes to však prosím, bych směl porovnatí oba návrhy.

Marie Terezie. Dobrá! Porovnal je oba a který se mu bude zdáti vhodnějším, ten bude přijat. Věru,

Kounici, on zde činí pravé zázraky. K čemu jiný by potřeboval několik let, vykonal on za hodinu.

Kounic. Co zrálo po léta, vyloupne se třeba za okamžik. (Ukloniv se chce odejít v levo.)

Císař (jenž byl za posledních řečí v myšlenky pohřížen). Ještě na slovíčko, hrabě. Mám k vám tolik důvěry, že bych rád slyšel vaši radu v jistě choulostivé věci. (Vezme ho pod paži a jde s ním pomalu k levým dveřím, vykládáje mu. Polohlasem.) Považte jen, hraběnka Schoenmarková — (Mluví dále pošeptmo. Kounic jeví, že rozumí. U levých dveří zůstanou státi.)

Marie Terezie (pohlížejíc za Kounicem, k sobě). Ten Kounic je přece muž! A tomu jsem chtěla napravit hlavu! Ten ji měl dávno na pravém místě. Zdá se mi skoro, že si chvilkami zahrával i se mnou; buďsi — hrál aspoň dobře. Ve všem posud pravdu měl; bude ji mítí též ve věci srdci mému nejbližší?

Císař (polohlasem ke Kounicovi). Máte pravdu. Jest to konečně přece žena. Ušetříme ji veřejnou potupou. Jednejte zcela dle svého náhledu. (Kounic ukloniv se do levých dveří odchází. Císař se vrací v popředí.)

Marie Terezie (k sobě). Zkusím to. (Nahlas.) Nezdá se vám, milý choti, že máme dnes velmi šťastný den?

Císař. Jest mi jako v ráji. (Stranou.) Had aspoň nescházel. *(sark)*

Marie Terezie. A přece mně kalí jedna myšlenka blaho.

Císař (vede ji ku křeslu a sedá vedle ni). Zapudte ji vyslovením.

Marie Terezie. Ani jedinému z vašich přání nebyla jsem s to vyhověti. Také bych ráda, když já se raduji, aby jiní se radovali se mnou. Žádal jste mne, aby hraběnka Schoenmarková směla ke dvoru. Nesvolila jsem myslíc, že mám důvodů. Co jsou však veškeré důvody na světě proti vašemu přání? Ať se tedy hraběnka představí nejvyšší hofmistryni. Zejtra může míti slyšení.

Císař (vstav přechází). Ta pletichářka, ta politická agentka, ten nástroj pruské vlády?

Marie Terezie. Křivdíte jí snad?

Císař. Pak jí křivdí celý svět.

Marie Terezie. Můj bože! Lidé jsou zlí. Jak jsem něčemu podobnému mohla věřiti! Mladá půvabná dáma a politika! Toť pouhý nesmysl! Hlavu bych na to vsadila, že —

Císař. Nesázejte; mohla byste prohráti.

Marie Terezie. Podivno, jak jste změnil své náhledy. Dověděl jste se snad o něčem?

Císař (na rozpacích). Ano — slyšel jsem — to jest upozorněn vašim podezřením bádám jsem po pravdě a domohl se jistoty, že si osobu podobnou nemůžete dáti představití.

Marie Terezie (vstavši, kráčí mu vstříc. Radostně). Vskutku? Ó, jak mne činíte — (Vzpamatuje se a mění tón) nešťastnou, že se vám nemohu nikterak zavděčiti.

Císař (stranou). Kde jsem měl oči? Mám tak roztomilou ženušku a chtěl jsem — (Nahlas velmi něžně.) Zavděčila byste se mně, kdybyste dnes jela se mnou do Laxenburku a tam se mnou večeřela.

Marie Terezie (v radostném rozechvění vrhne se mu v náruč). Můj Františku! (Přestávka.)

Císař (políbiv ji). Jest Vaše Veličenstvo spokojeno?

Marie Terezie. Tvá Rezinka jest blažená. (Opirá hlavu o jeho rámě.) Pro ženu jest přece jenom jedno blaho na světě, a toho může požívatí nejchudší dělnice jako nejmocnější panovnice: láska manželova. (Bije půl třetí.) Již půl třetí. (Komorník vchází prostředními dveřmi. Marie Terezie jde v levo, císař v pravo.)

Komorník. Páni členové státní rady očekávají rozkazy Jeho Veličenstva.

Marie Terezie. Ať vejdou. Jakmile přijdou vyslancové francouzský a pruský, ať se ihned ohlásí. (Komorník otevírá prostřední dvěře, jimiž vchází pět členů státní rady. Poklonivše se v pravém pozadí se postaví. Levými dveřmi vchází Kounic a podává Marii Terezii listinu, císaři psaní. Pak se postaví v levo za Marií Terezií.)

Císař (přečet psaní, pro sebe). Výborně! Ten list má hlavu i patu. Ten Kounic jest perla.

Marie Terezie (přečteš listinu, která sestává z více než jednoho listu). Výborně! Tohle jest přece smlouva! Ten Kounic jest diamant. (S listinou v ruce. Nahlas.) Radové naši milí! Měli jsme v úmyslu poraditi se s vámi. Zatím však bůh nás osvítil jasným rozumem muže nad jiné důmyslného (s pohledem na Kounice), tak že vás nemusíme namáhati, nýbrž že ihned vám můžeme sděliti své rozhodnutí. (Komorník vchází prostředními dveřmi.)

Komorník. Páni vyslancové francouzský a pruský. (Otevírá dvěře. V nich se objeví Podevils a Hautefort. Podevils chce vkročiti. Hautefort ho zadrží.)

VÝSTUP 11.

Marie Terezie. Císař. Kounic. Podevils. Hautefort.
Pět členů státní rady.

Hautefort. Dovolte, pane hrabě, abych vešel před vámi, neb Jeho Veličenstvo můj nejmilostivější pán a král francouzský Ludvík patnáctý jest nejstarším mocnářem v Evropě.

Podevils. Dovolte, pane markýze, abych vás upozornil, že stáří mocnářovo v podobných otázkách nerozhoduje.

Hautefort. Chtěl jsem říci, že království pruskému uplynulo sice již celých (ironicky) padesáte let, království francouzskému však přece trochu více, totiž padesát a dvanácte set.

Podevils. Vavřín korunu lépe zdobí nežli rez, a vetvý stařec nesmí se hněvati, předchází-li ho bujarý jinoch.

Hautefort. Pane hrabě!

Podevils. Pane markýze!

Kounic (jenž byl celý výstup s úsměvem sarkastickým sledoval). Dovolte, pánové, bych co věrný sluha domácí paní nejmilostivější císařovny Marie Terezie v jejím domě zachoval mír: (Vezmě oba pod paži a vede je do síně.) Potýkati se můžete někde jinde.

Marie Terezie (která byla za minulého výjevu s císařem měnila úsměv nad malicherností vyslancův). Vážení páni vyslancové! Uváživše co nejbedlivěji s věrnou naší státní radou vaše návrhy a majíce na zřeteli pravý prospěch našich zemí, odhodlali jsme se ve spolek ve-

jíti se staroslavnou říší francouzskou. (Pohnutí mezi členy státní rady.)

Podévils (k sobě). Je-li možná? Byl bych podlehl?

Hautefort (k sobě). Vyhráno! Můj návrh jest přijat. Jsem nesmrtelný.

Marie Terezie. By co nejdříve skutkem se stal, spěcháme, bychom smlouvu podepsali. (Píše.)

Hautefort (blíží se zatím ke stolu a sahá, když Marie Terezie byla podepsala, po péru). Jak jsem blažený, že budu moci napsati pod jméno Vaší Milosti císařské nehodné jméno své.

Marie Terezie. Co se líbí, pane markýze?

Hautefort. Jest nyní na mně, bych co plnomocník Jeho Veličenstva svého pána a krále Ludvíka smlouvu podepsal.

Marie Terezie (s úsměvem). Zdá se, že se mýlíte. Zde aspoň (ukazuje na listinu) jest pod jmenem Jeho Milosti královské jedno jméno již podepsáno. (Čte.) Saint-Contest, ministr záležitostí zahraničných.

Hautefort. Jakže? To není tedy můj návrh?

Marie Terezie. Nikoliv, pane markýze, to není váš návrh, nýbrž smlouva, kterou zhotovil a přinesl náš milý Kounic.

Hautefort (nanejvýše překvapen). Ah! (K sobě.) Tedy on! On bude míti slávu a já — já mám ostudu.

Marie Terezie. Zbývá pouze, aby připsal ještě státní kancléř zemí rakouských jméno své. Hrabě Václave Kounici, učiňte tak.

Podévils (k sobě). Kounic kancléřem? Všechno jest ztraceno!

Kounic (s výrazem vděčnosti). Vaše Veličenstvo, tato milost —

Marie Terezie. Jest pouhou spravedlností, neb on má hlavní zásluhu o uzavření toho spolku. Jen podepsal. (*Kounic píše.*)

Podevils (předstupuje). Vaše Veličenstvo račtež dovoliti, abych se vzdálil. Bude nutno, abych co nejrychleji sdělil Jeho Veličenstvu mému nejmilostivějšímu pánu a králi Bedřichovi druhému zprávu tak důležitou.

Marie Terezie. Tak důležitou, že ji sdělíte bezpochyby osobně?

Podevils (zarazí se; pak s poklonou). Ano, osobně.

Marie Terezie. S bohem tedy. (Kývá chladně hlavou na znamení, že *Podevilsa* propouští. *Podevils* chce odejít.)

Císař. Poshovte ještě, pane hrabě. Přinesl jste mně dnes žádost jisté krajanky.

Marie Terezie (k sobě). Krajanky?

Císař. Myslím tedy, že se vám i jí zavděčím, svěřím-li vám též vyřízení. (Podá mu druhé psaní, které byl obdržel od *Kounice*.)

Marie Terezie (k sobě). Posílá jí list?

Císař. A poněvadž jste znal žádost —

Podevils. Vaše Veličenstvo račtež dovoliti —

Císař (opakuje s důrazem). A poněvadž jste znal žádost, sluší se, byste znal též vyřízení. Můžete si je přečísti. (*Podevils čte; císař mluví s Hautefortem.*)

Marie Terezie (stranou ke *Kounicovi*). Co napsal hraběnce?

Kounic (stranou a spěšně k *Marii Terezii*). Jen málo slov. Paní hraběnko! Vaše politické posláni ve Vídni

jest u konce. Přeji Vám, byste šťastnější byla v — Petrohradě. František Štěpán.

Marie Terezie (stranou). Výborně!

Podevils (zavíraje list, k sobě). Teď všemu rozumím.
(Ukloniv se Marii Terezii a císaři odchází.)

Kounic (stranou k Marii Terezii). Smetí jest vymě-
teno. Nemám dobré koště?

Marie Terezie (stranou ke Kounicovi). Tím lepší,
poněvadž není jen proto dobré, že jest nové. (Na-
hlas k císaři.) Trvám, že najdu u Vašeho Veličenstva
ohlasu, ujistím-li našeho nového kancléře naší spo-
lečnou milostí a vděčností.

Císař. Vaše Veličenstvo mně mluví ze srdce.
(Podává jí ruku.)

Kounic (hluboce se klaní). Mám pouze jedinou snahu,
býti Vašich Milostí nejoddanějším sluhou.

Marie Terezie (podává Kounicovi druhou ruku). Nikoliv
naším sluhou, nýbrž rádcem a — (s pohledem velmi la-
skavým) přítelem. (Kounic jí líbá ruku.)

